

tidsskrift.dk

SOCIOLOGI I EN NØDDESKAL.

DE MENNESKELIGE GRUPPERINGER.

Dr. L. V. Birck.

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/nto/nto_3rk-PDF/nto_3rk_0039_88568.pdf

pdf genereret den : 25-1-2006

SOCIOLOGI I EN NØDDESKAL.

DE MENNESKELIGE GRUPPERINGER.

Af Dr. L. V. Birck.

Sociologien maa støtte sig paa Etnologien, Antropologien, Geografien, Historien, Folklore, Biologien og Psykologien, men er noget andet end disse Videnskaber, for saa vidt som dens Emne er de menneskelige Grupperinger, omfattende Gruppedannelsens Motiv, Gruppens Opstaaen, Væremaade og Ophør, dens Kohæsiionsmidler, dens Komponenter og dens Institutioner. Vi ønsker at finde Love, der, hvad enten det er Coëxistensens eller Successionens, har almen Gyldighed den Dag i Dag.

I.

Sociologien opstiller Fiktionen en Horde, en uarticuleret sammenløben Hob, ikke forbunden ved fælles Idé eller Formaal. Ikke engang paa en Dyreflok svarer Definitionen; Horde er kun tænkelig som noget tilfældigt og forbigaaende: Personer, udjagne fra Stammen, Emigranter og Guldsøgere. Ti Mennesket er ikke blot et *gregarious animal* (Hordevæsen), men ogsaa et *zoon politicon* (Samfundsvæsen); de Horder, man kender, er alt paa Vej til at blive Samfund; i dem møder man etniske blodbeslægtede Grupper, primitive Familier, metronyme i Slægtfølge, matriarkalske i Organisation, snart monogame (paa Tid eller for stedse), snart i Gruppeægteskab, undertiden i skiftende Polyandri, naar de er meget fattige; thi Flermanderi er et Fattigdomstegn; og man finder i Horden større Grupper, forbundne ved Totemsymbolet. Men i al Fald, i Horden dannes Grupper, og Horden bliver til Samfund, og dette Samfund faar nogle politiske Kendetegn, idet Horden forvandler sig til Stamme og anerkender Autoritetsprincippet.

Motivet til Samfundsdannelse er primært, Trang til Beskyttelse og Kooperation ved Fødens Erhvervelse og, sekundært, Trang til Selskab, til at anerkende og anerkendes,

lyde og befale; thi ethvert Menneskes Sjæl er splittet i en Herres og en Slaves.

De basiske Betingelser for Samfundsudvikling er Territorium og Race. Det første bestemmer Diæt, Redskab, Stof, Levemaade og giver endelig Forestillingerne om den ydre Verden. Territoriet virker tilbage paa Menneskets aandelige og fysiske Indstilling, for saa vidt, „man ist, was man isst“, — Mennesket i kalkfattige Egne bliver af ringere Statur, Jægeren og Nomaden bliver lang og stærk, Bjergboen bliver bredbrunget og lavstammet, Kelternen levede i sin Steppetid af Hoppemælk og Oksekød, men ankommen til det skovrige Bayern af Svinekød, og det amerikanske tørre Fastlandsklima giver Amerikaneren det indianiserede tørre Ansigt. Der er Forskel paa Nordrusseren og Sydrusseren, der paavirkes henholdsvis nordvest fra og fra Orienten. Balkanslaveren er bestemt af, at han er drevet ind i Bjerglandet. Men ikke blot Territoriet, en Stamme bebor, ogsaa det, den har gennemvandret, kan særpræge. Samojeden har naaet de finske Egne via Tundraerne, Finnen via Steppen.

Men ikke blot Territoriet, selve Mennesket, det etniske Elements Natur, er en Determinant i Udviklingen. Ingen, der ikke frakender Arveforskningen enhver Værdi, tør benægte Raceforskelle, men de er ofte overfladisk skjult af Raceblandinger og Milieuets og Egnens Indvirkning. Slumrende i os ligger utallige forskelligartede Forfædres Egenskaber, hvor Milieuet ikke blot bestemmer, hvilke, der kommer til Overfladen, men ogsaa hvilken Udtryksform givne Egenskaber tager: Fantasi kan skabe en Digter eller en Løgnhals, acqvisitive Egenskaber en Finansmand eller en Tyv, Tapperhed en god Soldat eller en Voldsmand. Men Forfædrene lever i os.

Liberalismen vil helst tage Race som et historisk-geografisk Begreb eller blot tale om Kulturtyper, baserende det paa den lagttagelse, at Individet med forskelligt Anlægspræg i samme Milieu kan faa et i al Fald tilsyneladende fælles Fremtoningspræg. Af Tyskerne er vel kun Hælften af germansk, Resten af slavisk og keltisk Blod; i Frankrig er Keltere, Germanere, Iberer og Normanner blandede, og det saaledes, at jeg i samme Familie har truffet den normanniske og iberiske Type, som jeg i Irland har set Søkende, den ene en rødlig Skotte, den anden en fransk Huguenot. Kelterne har sat deres Spor paa de russiske og ungarske Stepper, Balkanhalvøen (Gallipoli), Galizien, Frankrig, Schweiz og de britiske Øer, og de forskelligartede Omgivelser har givet dem hver sit Særpræg.

Folkets Anlægspræg, Forholdene og Territoriet staar da i inderlig Vexelvirkning.

Zionisterne vil hævde, at et Folk kan dannes uden Hensyn til Territoriet, blot i Kraft af Race, Religion og traditionelt Levesæt — bortset fra, at det er en Fiktion at de vest-europæiske Jøder er racerene, at Religionen, hvor Ligeberettigelsen er gennemført, har en ringe Betydning, og at det traditionelle Levesæt ofte er opgivet. Ligesaa absurd det er, naar Assimilations- og Milieuteoretikere vil borteliminere Raceforskellene, ligesaa absurd er det (og tilmed uklogt) for den nationalistiske Jødedom at se bort fra Territoriets og Milieuets Indflydelse. Der er virkelig Forskel paa Østjøden og et vest-europæisk Medlem af den jødiske Overklasse, som tidligere af samme Grunde paa Sephardim og Ascherkenasim.

II.

En Gruppe dannes ved de 4 Processer: Kongregation, Komposition, Assimilation og Konstitution.

a) De forskellige etniske Elementer mødes i Konfliktens Tegn: i al social Aktivitet er der tragiske Muligheder, thi alle vil sprede deres Snore paa de liflige Steder. Migrering (Vandring) fører Grupperne sammen; nutildags er den væsentlig individuel; tidligere var individuel Vandring hindret af Stavnslove og mangelfulde Transportmidler.

Emigranten skal tilpasses og opdrages, s: bibringes Færdigheder og en Opførelslære, der gør ham egnet til det ny Milieu; som svag søger han Beskyttelseslighed af Nød og Ambition; der var altid social Forskel mellem den „gentile“ og den fremmede. Den indfødte virker paa den tilvandrede hurtigt, tvingende og aabenbart. Emigranten reagerer paa Værtsfolket langsomt, skjult og bedende; kun hvis han har de Evner, vedkommende Samfund præmierer — som i vort Samfund de acqvisitive, der giver Besiddelse, kan Emigranternes Indflydelse blive stærkere end deres Tal berettiger dem til, navnlig hvis der bag dem staar Bajonetter eller et internationalt Gruppesammenhold.

Naar forskelligartede Elementer samtidigt eller successivt kommer ind i Værtsfolket, brydes dettes Harmoni; hvor absurdt og vulgært 100 pCt.s Amerikanisme end virker, er den dog et realiseret Beskyttelsesprincip, der udsiger det samme som den europæiske-imperialistiske Idé: Een Gud, een Konge, eet Folk, eet Sprog. En for stor Tilvandring af et Fremmedelement kan skabe Reaktioner som den midteuropæiske Anti-

semitisme og amerikansk Italienerhad og kan give Anledning til internationale Konflikter, som naar den italienske Regering forlanger Statsret overfor de i Tunis levende italienske Under-saatter (170,000 italienske Bønder mod 25,000 Franskmænd).

De kortvarige individuelle Vandringer ændrer ikke Værts-folket (Sachsengänger, Polakker i U. S. A. og slovakiske Høst-arbejdere i Ungarn), kan som Turister i Schweiz højst de-moralisere det; men disse Folk fører noget med sig hjem; de folkelige polske Ord for tekniske Forhold er næsten alle amerikanske; jævnfør ogsaa de russiske Krigsfanger, der arbejdede i Tyskland eller de i U. S. A. levende Kineseres Ind-sats i den kinesiske Reorganisationsproces.

En Overgang til Gruppevandring foreligger, naar In-divider af samme Art søger samme Sted hen: I London og New-York er der baade jødiske og italienske Kvarterer, der virker som en Si, der holder Emigranten i een Generation; i Wisconsin og Wyoming fornyes og vedligeholder det skandi-naviske Element sig gennem Generationer uden helt at assi-mileres. Latifundialbesiddelsen i Skotland, Mecklenburg og Bøhmen jager de unge Bondesønner fra Jorden med den Følge, at London gaar for den største skotske, Berlin for den største vestsлавiske og Wien for den største czekiske By — som New York er den største jødiske og største Negerby; til Harlem i N. Y. søger alle de fra Syden vandrende Negre hen.

Tidligere var organiseret Gruppevandring det almin-delige; den paniske Gruppe vandrer under Svøben af stor Dødelighed som Rotter og Græshopper eller som Volga- og Dongebetets Bønder i Tørkens Aar. Undertiden kan den orga-niserede Gruppevandring blive panisk; og Gruppen opløses eller sprænges; hvor er Cimbrerne og Vandalerne? Maaske er der Elementer blandt dem, der er strandede i Atlasbjergene og Pyrenæerne, blandt Kabyler og Baskere.

Den organiserede Gruppevandring kan være fredelig (Boer-„trecket“ i Sydafrika og Sekter i Ny-Englandsstaterne); men den almindeligste vil dog være Erobringsvandringen for at op-naa Plads i Solen, som ved Hyrdenomadernes Vandringer, de typiske Erobringstogt for at vinde Næring. Fra Stepperne har germanske, keltiske, slaviske og tartariske Nomader kastet sig over Europa, medførende Kreaturer, Kvinder og Børn. Paa disse Vandringer har de omdannet sig fra rent pastorale til agerdyr-kende Nomader og igen til bosiddende Bønder. Hesten spil-lede den Gang samme Rolle som Flyvemaskinen og Maskin-geværet nu, og gjorde ofte Nomaden til en tributtagende Ari-

stokrat. Historien fortæller os om Attila, Timurlenks, Dschingischkans og Gazi Muhameds Grusomheder og om Pyramider af Hovedskaller. Det samme kender vi fra Oldtidens Erobringstogter; naar Jøderne efter Stammegudens Ordre dræbte Kananitterne, var det ikke kristeligt, men eminent praktisk, thi Maalet for disse Erobringere var varig Bosættelse og dyrkelig Jord og ikke blot som de senere mongolske Erobringere f. Ex. i Indien statlig Dominion; læser man i „Records of the past“ (en kommenteret Oversættelse af assyriske, ægyptiske og babiloniske Indskrifter) eller blot tager det gamle Testamentes Kong David, ser man vældige Erobrere, der slaar Tusinder, ja Hundredtusinder; men ofte er de udtagne Tributter og Plyndringernes Bytte saa inadækvate, at man faar en Mistanke om, at den vældige, naar han skrev sin egen Berømmelse i Sten, i Virkeligheden kun havde straffet en utro Skatteopkræver paa samme Maade som naar i Wyoming Faarebønderne paa Almindingen stjal nogle Tusind Faar fra hinanden og slog en Cowboy ihjel.

En mildere Form for Erobringstogt har vi ved Germanernes „*ver sacrum*“ og Normannernes Indfald, hvor en ung Ædling kaldte fattige Frimænd til Hærfølge for at grundlægge Riger; her gjaldt det Dominion og Ret til at remplacere en indfødt Herreklasse som Opkræver af Jordtribut.

En mere moderne Form har vi i Conquestadorvandringen, hvor man gør de indfødte til Slaver og ikke udrydder dem; nævner De for mig Peru og Mexico, Majakultur og Cortes, citerer jeg fra en græsk Tragedie: Hvorfor vække Guderne Vrede ved at genkalde vore Fædres Misgerninger? Forholdet gentager sig i vor Tids Afrika, naar vi fjerner os fra Kysten. Engelske, hollandske og tyske Farmere tager Jord fra de indfødte og faar gennem Pæonagekontrakten de nu jordløse som billig Arbejdskraft.

Den engelske og franske Koloniudnyttelse er i Slægt med Merkantilismens Handelstogter; skythisk, arisk og mongolsk Indfald i Indien fik varig Følge, fordi Erobrerne blev i Landet, men Englænderne er der kun paa Tid og holder sig afsondret (der sker flere engelsk-indiske Ægteskaber i London end i Indien (dog Soldaterbørn med blandet Blod), hvor der mod 350 Mill. indfødte staar $\frac{1}{4}$ Mill. Englændere). Fransk-mændene er i deres Kolonier kun Embedsmænd, Soldater og Koncessionshavere; begge Folk bliver derfor i de egentlige Kolonier kun et Fremmedelement, men er i Stand til som herskende Klasse at give de indfødte Idéer, disse tager for

bogstaveligt --- for Ex. den nationalistiske. Den mest indiske af alle Indere, Mahatma Gandhi's politiske Idéologi er trods Gedebukken ganske vesteuropæisk.

Hvor Angelsaxeren har dannet Dominions, har han udryddet de indfødte, dog ved civilisatoriske Midler, Brændevin, Syphilis og Jordinddragning fra Jæger- og Nomadestammer (Maoriene og Indianerne). Hollænderne er ikke bedre Mennesker, men har i højere Grad beskyttet det malajiske Element, om end svækket det ved indkaldte sydkinesiske Kulier. Jeg ved intet andet Exempel paa Beskyttelse af de indfødte, end Jesuitterrepublikken i Paraguai og den kgl. grønlandske Handels Dominion, hvor et quasi-socialistisk Samfund styres af en Overklasse af andet Blod (henholdsvis Fædre af Jesu Selskab og vore Koloniembedsmænd). Medens man ofte gør de indfødte til Slaver og udrydder deres Overklasse, lod for Ex. Dhingiskan de erobrede Vismænd leve og gjorde dem til sine Raader, for at anvende et besejret Folks Kultur og Organisation.

III.

Individerne eller Grupperne skal efter at være mødt samles: Kompositionens lykkelige Udfald afhænger af de etniske Elementers Evne til at efterligne, tilpasse og videreføre; den hindres, hvis Erobreren er stolt, afsondret og endogam (han indgaar kun Ægteskab i sin egen Kreds). Erobreren paatrykker Landet sine Institutioner, men enten han gør de indfødte til Lavkaste eller til Slaver eller nøjes med at kræve Afgifter, Hærfølge eller jorddrotlig Ret for sine Mænd, saa vil han have vanskeligt ved at paatvinge Folket sine Sæder og Levesæt, særlig naar han som Vikingerne ikke medførte egne Kvinder. Bortset fra det feudale System, hvilke Spor efterlod saa Tancred af Hautevilles syv Sønner sig paa Sicilien? Thi den undertvungne hævder sig, fordi hans Levesæt er bestemt af Egnens Natur, som ogsaa vil bestemme de tilvandrede, samt gennem Barnekammeret, Tjenerstuen og Erobrerens Kvindeskærmhed, der afføder illegitime Forbindelser, der som i Mexiko kan skabe nye Racer (Huerta var $\frac{7}{8}$ Indianer). Om Blandinger som Mestiz, Eurasier og Mulat er der sagt meget ondt. Jeg ved ikke, om det er biologisk rigtigt; men er det ikke tilstrækkelig Forklaring, at den, der ikke tilhører noget Milieu, og der som Mulatten hader sin Fader og foragter sin Moder, bliver upaalidelig og uligevægtig? Det samme har jeg undertiden iagttaget ved „uægte Børn af fornem Herkomst“. Den

hollandsk-javanske Blanding skal i al Fald være god, og vor Grønlandsbesiddelse har givet os mange udmærkede *half-castes*.

Kompositionen vanskeliggøres ved Forskel i Race, Sprog og Religion: I Belgien staar Flamlænderne mod de latiniserede Keltere (Race og Sprog), men Holland vil ikke modtage Belgiens flamske Provinser af Frygt for at faa ultramonton Majoritet (Kirkepolitik). I Transsylvanien er Rumænere, Ungarere og Schwabere skilt i Religion, Sprog, Race, ja i Erhverv. Vore egne Hjemmetyskere er af vor Race, Sprog og Religion, men skiller sig ved Sindelag. I Vesteuropa er ikke Religionen længere en Faktor til Samfundssprængning, men vel forskellig social Opfattelse (Finland, hvor den sociale Opfattelse endog bygger Bro over Raceforskellen). Forskel i Samfundsideal kan lige saa vel som i Religion give Paaskud til en Trediveaarskrig.

IV.

Mennesket erkender altid hos hverandre Uligheden, før de erkender Ligheden; paa relativt ligegyldige Forskelle „brændte de kristne jo hverandre levende — henvisende til Sankt Apostelbrevene“ (Byron). Langsomt bliver naturligt Fjendskab til Tolerance og igen til sympatisk Forstaaelse, ja, man naar til at anerkende hinandens Guder, selv om Herskerfolkets Gud bliver Overgud. Fælles Milieu, Arbejdsdelingen, gensidig Afhængighed og Sexualkomponenten, der bryder Endogamiet, muliggør fysisk Assimilation.

Men vigtigere er den aandelige Assimilation, Dannelsen af Gruppebevidsthed „*the social mind*“. Der opstaar fælles Kendskab til Fremgangsmaade og Midler paa det materielle Omraade; fælles Livsbetingelser giver fælles Skikke (Klædedragt og Opførsel); Exogamiet (at de forskellige Grupper indgiver sig i hinanden) giver fælles Familieret og Husholdning. Fælles Sprog opstaar, paa en Gang Betingelse for og Resultat af Dannelsen af „*social mind*“.

Man tvinges til at tale og dele sig til Rette; prøvede Sædvaner bliver til en Opførselslære og nogle af dem til Retsregler, idet Gruppedom bekræftes ved social Sanktion. Afvigelsen fra Opførselsnormen misbilliges og imødegaas, ofte under Frygt for Vrede hos nidkære Guder, der straffer ikke blot Descendensen, men ogsaa i Sidelinien. Den sociale Sanktion er en korrigerende Handlemaade fra Gruppens Side. De moralske Fakta opstaar som sanktionerede Opførselsnormer, idet Sanktionen er det ydre Tegn paa Efterlevelsese-

pligt. Vi faar den moralske Værdi som Tempelvogter, den konkrete Norm som Vejviser og den redelige Samvittighed (eller en Politibetjent), der afpasser Normen paa Tilfældet. En Moral kan afsvækkes, saa der bliver Discrepans, ja Modsætning mellem den og Handlemaaden; Dr. Davidsohn hævder, at Protestantismen er stærk i Kravet, men svag i Observansen, medens Jødedommen er overkommelig i Kravet, men stærk i Observansen.

Retten er selvfølgelig noget ydre, enten den er overleveret mundtlig eller skriftlig, men bag Retten maa ligge en ofte ubevidst Retsopfattelse hos den enkelte. Alkoholforbudets Skæbne har paa ny vist os, at en Lov først er en Lov, naar den støttes af Folkets Efterlevelseshvilje, og ofte vil Normer have Retskraft længe før de er indføjet i Lovbogen.

Moral, Ret og religiøse Forestillinger hører sammen; hvad der i Religionen interesserer Sociologen er ikke Kernen, Forholdet mellem Mennesket og dets Gud, men dette Forholds Indvirkning paa Opførselslæren, ikke Religionens Mytologi og Dogmatik, men dens Kosmologi og Ritus. Det er af stor Værdi at granske de forskellige Religioners Riter, naar vi ved, at meget, der synes os uforstaaeligt i Ceremonierne, har haft real Betydning, været Udtryk for en svunden Nødvendighed eller en glemt magisk Kerne. Rationalisten harcellerer over Moderkirkens Ritual, ligesom over Hoffets Ceremoniel og funktionsløse Taffelfølge, fordi han ikke erkender, at man gribes af Ceremonier med mystisk eller magisk Islet.

Det fremstilles som om religiøse Forestillinger skaber Moral og denne Ret; men ofte er det Magt, der skaber Ret, som, længe varende, gennem Generationer bliver til Moral. Blodhævnen og Præstens Ægteskab blev umoralsk ved et, om end straks trodset og langsomt gennemført Magtbud. Holder Forbudsloven sig i et Par Generationer, kan Alkoholforbrug blive umoralsk. Endelig ser vi, at Magthavers Interesse skaber Ret; sin Magts Bevarelse og sin Persons Ukrænkelighed gør han til et offentligt Formaal og til sidst finder en Nation det naturligt, at en *Damiens* fra Solopgang til Solfald pines ihjel for et mislykket Attentat paa Ludvig XV. Magthavers Interesse, Gruppebevidstheden og Forholdenes Natur fører til Dannelsen af Retsinstituttet.

Dannelsen af „the social mind“ skaber Solidaritetsfølelse, stærk i det primitive Samfund, men meget svagt, om end mere nødvendigt i vort, Arbejdsdelingens, Samfund. Inden for visse Kredse kan den specielle Gruppebevidsthed være stærk som

Værn mod eller Erindring om Undertrykkelse (Arbejderklassen, Sekter og Jøderne).

Gruppebevidsthedens Indhold er de sociale Fakta, Erkendelsen af visse Forholds Natur, Dom over deres Værdi og en Vilje til at handle derefter, der afføder social Aktivitet, bl. a. Sanktion. Værdidommen er efter Hensigtsmæssighed, endog hvor den er religiøst betinget, idet det som hensigtsmæssigt bedømte ofte beroer paa et misforstaaet Aarsagssammenhæng, jvnf. Tabureglerne. Tabu er en ofte tillagt, altsaa ikke naturlig Kvalitet, 3: Egenskab ved en Ting eller Person, snart beroende i denne selv og snart kun i visse Relationer, som gør den hellig eller afskyelig. Hvorfor henvise til Polynesere eller Indianere, naar Moselovs tilmed rationelle Taburegler er kendte af enhver? Ogsaa vort Samfund er gennemsyret af Taburegler: for en organiseret Mand er f. Ex. Skruebrækkerarbejde Tabu.¹⁾

Gruppebevidstheden er i smaa Samfund begrænset, idéfattig, snæver, ensartet, kollektiv og konservativ, men stærk, paatrængende og tyrannisk; i store Samfund er den vid i Omfang, baseret paa brede Principer, mange Idéer, men varierende, svag og tolerant. Sammenlign, hvor uafhængig et Storbyens Overklasse menneske er med Naboen i en baskisk Landsby, i en jødisk Menighed, i den lille polske By eller i et skandinavisk Setlement i U. S. A. Gruppebevidstheden er stærkere og mere paagaende paa Land end i By, i Under- end i Overklasse.

Den større Gruppebevidsthed udelukker ikke en særlig „social mind“ hos Undergruppen, hvor den er mere snæver, interessebestemt og fordomsfuld, aggressiv vendt mod andre Grupper. Den kan blive saa stærk og sekterisk, at den, dannende en egen Moral, er uforenelig med Loyalitet mod et større Samfund. Fagforeningsmoral — forsvarlig for den svage i Nødstilling — kan, hvis den gennemsyrrer hele Samfundet, sprænge dettes Enhed og Harmoni, og en socialisk Stat maa begynde med at bekæmpe den. Jo fastere „the social mind“ er, des stærkere staar Gruppen, men, den vanskeliggør Dannelsen af den større Gruppe og den større Gruppebevidsthed. Holdt Indvandrerne i Amerika stædigt ved de tilvante Forestillinger, var U. S. A. ikke bleven et levedygtigt Statssamfund.

¹⁾ Om Aarsag til Hellighed, Afskyelighed, Urenhed og om tillagte ikke i Tingenes Natur hvilende Kvaliteter, se Dr. Davidsohns Studier over Participation love.

Gruppebevidsthedens Indhold, de sociale Fakta — ikke blot en fælles Tænke- og Handlemaade, men ogsaa udformet med et konkret Indhold — er Substrat og Motiv for den enkelte, dannet ved Vexelvirkning mellem Individerne. Som Bevidsthedsindhold er disse Fakta selvfølgelig kun til hos de enkelte Individider; men, værende hos alle og med en haardnakket Styrke, fordi de ligger under Bevidsthedens Tærskel, virker de som noget extraindividuel, noget, der møder Individet som en Magt udefra, noget, der „ligger i Luften“.

I den fysiske og aandelige Assimilation dannes Gruppens Kohæsiøselementer, der overvinder de midtpunktflyvende Kræfter.

Gruppebevidsthed maa ikke forvexles med offentlig Opinion, der er overfladisk, konkret, kortvarende, liggende over Bevidsthedens Tærskel, lidet dybtgaaende og interessebestemt; den kan være sygelig som naar den baseres paa Krigens Spionfrygt, Hekseovertro eller den ejendommelige 100 pCt.s amerikanske Mentalitet, som i enhver Radikaler ser en „blodddrypende Bolshevik“. Offentlig Opinion kan afsætte sig i Folkevilje, men oftest kun om letfattelige konkrete Forhold eller om en Retningslinie for Landsstyret. Folkeafstemning hviler paa den Demokratiets Livsløgn, at der kan dannes Folkevilje om betydende organisatoriske og økonomiske Spørgsmaal (f. Ex. Valutaen).

Svagst er den sociale Ekstase, i Reglen forplantet gennem legemlig Berøring og Udstraaling, men Pressen og Radioen kan ogsaa skabe denne forbigaaende sygelige Tilstand hos en Masse, som uden at være rationelt begrundet kan have øjeblikkelige store Virkninger. M. H. t. det intellektuelle er Ekstasen karakteriseret ved, at en Masse just er saa intellektuel som dens ringeste Individ, men kan tage en Voldsomhed efter dens mest lidenskabelige. En Revolution kan opstaa i social Ekstase, støttes af offentlig Opinion og bevares, naar dens Resultat eller Formaål gaar ind i Gruppebevidstheden.

V.

Samfundets Konstitution består i Omgruppering, Dannelsen af Instituter og Institutioner. Gruppen er en ved Formaål eller andet Kriterium dannet Samling af Mennesker, Institutionen er et Organ for social Aktivitet, — altsaa hensigtsmæssighedsbestemt, efter tekniske eller Magtformaål; Institutet er en Gruppe af Retsregler, et Retsmilieu, hvori Gruppen paa bestemte Omraader befinder sig (Majoratet, Ægteskab,

Ejendomsret, fri Næringsret). Aktieinstituttet er en bestemt Form for Næringsudøvelse, Aktieselskabet en Institution. Som ved Institutionen spiller politisk, socialt og økonomisk Magtfordelingen ind ved Dannelsen af Retsinstituttet.

En etnisk Gruppe vil undertiden indgaa uforandret som Undergruppe i et Samfund, særlig naar dette dannes ved Forbindelse af flere Grupper som i Feudalsamfundet; men i Reglen maa den opløses ved Kræfter, der paavirker dens forskellige Dele forskelligt.

Vi sonder mellem den primære, etniske, og den sekundære, demotiske, Gruppe (ethos ctr. demos): Den første forbindes ved Blodfællesskab, — Familie, Klan, Æt og Stamme-Gruppen er naturlig-fysisk i sin Opstaaen; Samfundets Komposition er afgørende, og det større etniske Samfund mekanisk organiseret; Grupperne inden for det større Samfund er ret forskellige, men Individerne i samme Gruppe er ensartede. Hvad der forbinder det større Samfund er Troskab mod Blod eller en Herre; det er denne Trokabspligt, der senere forbinder det feudale Samfund og igen holder forskellige Nationaliteter sammen i Fyrstestaten; altsaa en længe varende Levning fra Stammesamfundet.

Den demotiske Gruppe sammenholdes ved Formaal og Idé og skabes ved Funktionsdeling; ikke Samfundets Sammensætning, men dets Organisation er her afgørende. Funktionsdelingen gør, at det demotiske Samfund er organisk sammensat, dets enkelte Dele forbundne ved Formaalstjenlighed. Grupperne i det demotiske Samfund er ikke saa forskellige, men Individerne i samme Gruppe kan være det.

Under Kraftpaavirkninger opløses og dannes Grupperne: vi kan anvende Spencers 4 Faser:

- 1) Differentiering, — ensartede Dele paavirkes af forskellig Kraft,
- 2) Integrering, — ensartede Dele paavirkes af ensartet Kraft,
- 3) Determinering, — forskelligartede Dele paavirkes af ensartet Kraft,
- 4) Atomisering, — forskelligartede Dele paavirkes af forskellig Kraft.

Som Exempel paa 1): Storslægten sprænges ved at dets Familier faar forskellige Opgaver, paa 2): de fra forskellige Storslægter udsprængte Elementer samles i en Stands- eller Erhvervsgruppe, paa 3): en Fyrste, en fælles-religiøs eller social Idé samler et Folk; Sovjet holdes sammen af en bestemt social Idé, og paa 4): Habsburgermonarkiet.

Som Exempel paa en etnisk Gruppes Opløsning og Forfald kan den patriarkalske Familie nævnes; den patriarkalske Storfamilie opstaar paa et relativt sent Stadium, hvor en kollektiv Ejendomsret i hvert Fald anerkendes som Princip for Stammen, hvor de ældste er Ledere, der kræver Lydighed og endog har gennemtvunget et Arvelighedsprincip, hvor man fra Jægerstandpunktet er kommen langt ind i Nomadestandpunktet, og hvor man opholder sig tilstrækkeligt længe paa et Sted til at kunne saa og høste, og hvor Totemsymbolet (— Idéen om Affinitet med eller Nedarvning fra et Totem, et Dyr eller en Genstand, der paa Sæt og Vis antropomorferes, —) i det religiøse er afløst af deificerede Forfædre eller besjælede Naturkræfter, og i det familieretlige af Blodet. Klanen, Zippen, Zad-rugaen, Ætten, ja, endogsaa Miren opstaar som naturlige Associationer med fælles Familieje, fælles Økonomi og er samtidig et Retsforbund til gensidig Beskyttelse. Familiegruppen kan øges ved Tilgang af Hospitanter, der snart optages med fuld Ret, snart, og oftere, faar en ringere Status (den keltiske Klan).

Storfamilien sprænges af Funktionens eller Arbejdets Deling, der giver de forskellige Familier inden for Storfamilien forskellige Opgaver og Vilkaar, og der opstaar mindre Slægter af forskellig Stand, som Erhvervsdelingen yderligere decimerer; bortsprængte Dele af Bondefamilien bliver Købmands- og Haandværkerfamilie. Det er et Rudiment fra Storfamiliens Tid, naar Chefen for Slægten Cambell (Argyle) hilser Bønder, der bærer hans Tartan, som Brødre og Fædre.

Men Besiddelsen sprænger endelig Familien: Naar den ene Broder er Millionær og den anden Skinnerenser, ophører Samhørigheden. Samtidig med at Familie reduceres til den blotte Husstand, falder dens Funktion bort; sammenlign den slaviske Zadrugas Familiehus eller den nord-finske „Haimat“, hvor flere Generationer bor sammen, eller endog vore Bedsteforældres fabriklignende Hjem med Karl, Piger, ugifte Søstre og Døtre med en moderne 3-Værelses Lejlighed i Pakkassetil og med Knapper, man trykker paa hver Gang, der skal ske noget, og De vil tænke paa Antitesen: en Automobilfabrik og et blot Samlingssted for Enkeltdeler.

Det er ikke Umoral, men Funktionsløshed, der sprænger Hjemmet, som det ikke er Vellevned, men den moderne Teknik, der driver den unge Bonde fra Jorden og Datteren fra Hjemmet. Men Familiens Sprængning betyder Løsningen af sociale Baand, blotstiller Individet og gør det svagt. En Indstilling mod Socialiseringens kollektive Liv — og i vort Samfund

Livet paa Traktørsteder og i Biler — gaar Side om Side med Familiens Sprængning, dens Funktionsløshed.

Ogsaa i det etniske nomadiserende Samfund er der Ulighed, idet vi møder Stamme- og Klanchefer; i det jorddyrkende Samfund vil vi tidligt udenfor Blodfællesskabet finde Lavkaste og Slave. Den første — ofte en Urbefolkning — er skilt fra de andre ved en uoverstigelig Kløft, gærdet af religiøse Forskrifter; den sidste — ofte tilbragte, hærtagne Trælle — er personligt ufri, men kan frigives, i Norden indtages i Herrens Æt; i Syden kan den frigivne naa op i høje Stillinger. Ligesom de nordiske Fyrster gjorde deres personlige Hus-tjenere og Hirdmænd til Statens Embedsmænd, saaledes gjorde Kejser Augustus det; men hans Tjenere var Slaver, hvis Børnebørn blev adelige, skattegaranterende Jorddrotter.

Juristen vil som Kriterium for Slaveriet nævne Retsløsheden, Økonomen, at Slaven tvinges til at afgive billig Arbejdskraft; thi lav Arbejdsløn giver trods personlig Frihed Slavekaar. Mangen Neger i Florida, der arbejder under Pæonagekontrakten er mere Slave end hans Bedstefader var. De Rusere, der i Czartiden arbejdede for de vesteuropæiske Kapitalister i Koncessionsminer, havde Slavekaar; og den Maade, hvorpaa Herrerne slaar Strejker ned blandt Polakker og andre fremmede i Ohio og Pennsylvaniens Miner den Dag i Dag, og det støttet af Staten, viser hos dem Viljen til at være Herre, der møder Oprør og Bortløb med Grusomhed; i Rom korsfæstede man en bortløben Slave, i U. S. A.'s „sorte Bælte“ piskede man ham, og efter Hammurabis Lov blev den Mand, i hvis Hus bortløben Slave fandtes, dræbt. De middelalderlige Bondeoprør sluttede med Hængning eller Halsløsning ligesom Reformationstidens Bondeoprør, der mere havde en social end en religiøs Begrundelse. Dette, at hvid Terror følger paa rød Terror, ligger ikke blot i krænkede Herrefølelse, men ogsaa i Frygt for det terroriske i Underklassens Oprør, der er karakteriseret af Hævn, Vildskab og frigjorte Hemninger hos dens daarligste Elementer, Revolutionen slipper løs — for senere at skyde dem.

Afgørende Ulighed indenfor Blodfællesskabet opstaar først, naar Nomaden er blevet bofast og har skudt det for ham uvante Jordarbejde fra sig og dannet tributtagende Overklasse; Ridderne er en Forlængelse af Nomaden ind i det bofaste Samfund. Hvor Nomaden kom i Afdelinger, er det den sidst tilkommende Del, som endnu er Rytteri, der tvinger de først ankomne, der er blevet Bønder, til at arbejde for sig; medens det i vor Tid er de først ankomne, der undertrykker de sidst

tilkomne, jvf. Knickerbocker'ne i U. S. A. og de syd-amerikanske Latifundier. Nogle Steder vil de fattigste Jorddyrkere trykkes ned i en vored, ja livegen Kaste, hvortil da Slaven hæver sig op.

VI.

Den etniske Gruppe opløses under Funktionernes Deling; ved Samling af de fra Storfamilierne bortsprængte Led, der har samme Opgave, faaes funktionsbestemte Stænder som Undergrupper i det større og mere differentierede Samfund — med egne Opgaver og Levesæt og særlig Gruppebevidsthed (Adel, Bonde, Præst, Borger). Standen, der repræsenterer en horizontal contra en vertikal Deling, er endogam. Stænderne har altid forskellig social Status; en enkelt Stands „Ufrihed“ har oprindelig kun Relation til Skatte- og Soldaterpligter; og selv om Stavnsbaand, ja Livegenskab kan føre til Trællekaar, er f. Ex. Bondens Ufrihed ikke at sammenligne med Slavens; han tilhører som *glebæ adscriptus* Jorden, men ikke Herren.

En Stand kan splittes i flere Stænder: De stolybinske Reformer skabte Kulaken, og vore store Reformer for 150 Aar siden satte Skel mellem Bonde og Husmand, medens Bybefolkningen hurtig splittedes i Patriciere, almindelige Købmænd og Haandværkere; de sidste var en Tid lang ufri. Hæves en Del af en Stand opad, vil den resterende Del ofte blive trykket ligesaa meget nedad.

En Stand kan bestaa, men skifte Indhold: Adel er f. Ex. noget meget forskelligt. Den franske og ungarske Adel er nu noget andet end de sejrige Nomaders Førere, der tvang de bosiddende til at arbejde for sig. I Norden kan vi paavise en Blodadel, der maaske nedstammer fra Klanchefer, og som udryddedes i Fejder og af stærke Konger, som igen af Hird og Embedsmænd skabte en Tjenesteadel, som blev til Stænderadel ved at skyde Pligterne fra sig. Paa ny skaber Enevælden en Adel, der ligesom de romerske Kejseres Adel bestod af Hofsinder og skattegaranterende Jorddrotter. Denne Adel faar Tilgang fra Embedsmænd og lavættede, købmandsdygtige og jordsamlende Folk; mange Familier stammede endog fra Bønder; en Del af denne Adel er altsaa opstaaet paa samme Maade som Bourgeoisiet, men, i Modsætning til dette, beskyttet ved Majorat og Embedspræference; falder Majoratet bort, mister Adelen sin Basis.

Standen sprænges, naar dens Medlemmer faar forskellige Erhverv; fra Bondefamilien udgaar Smed, Bager og Møller; fra forskellig Stand søger Mænd ind til samme Erhvervs-

klasse, som igen faar samme Gruppebevidsthed, men er mindre sammenholdende, fordi den jo er exogam. Bonden gaar uforandret over fra Stand til Erhverv, som han fra Storfamilien gik ind i Standen og nu er gaaet over i Besiddelsesklassen. Erhvervsklassen er karakteriseret ved, at Erhvervets Natur og Besiddelsens Art svarer til hinanden, og at Formueforskellene indenfor Klassen ikke er afgørende.

Funktionen kan være saa prægende, at Erhvervsklassen kan forvexles med en Stand. Medens de lærde vel er lette at kende, hindrer deres abnormt udviklede Individualisme dem i at danne en Stand; Officeren gør Indtryk af at tilhøre en Stand, om han end kun tilhører en Embedsklasse; ti, foruden, at Korpset qva Vaabenbærer raader over en Samfundsmagt, uafhængig af den Statsmagt, der ansætter det, er dets Medlemmer særprægede og har faaet en Korporationsaand og en Mentalitet, hvis Grund er lagt i en tidlig Alder og derfor er stærk, paa samme Maade som den katolske Ordenspræst er kroget som ung Gren. Officeren og Ordenspræsten viser, at en tidlig begyndt, formaalsstreng Opdragelse kan give en særligt prægende Gruppebevidsthed, ogsaa nu; dette var indset af Lykurg og genopfrisket af Lenin.

Erhvervsklassen sprænges saa snart dens Medlemmer lever under saa forskellige Vilkaar, at de umuliggør Sammenhold. Vi faar da den svageste af alle af sociale Delinger, nemlig i Besiddelsesklasser, hvor et virkeligt KohæSIONselement mangler. Hvad der forbinder mig med andre Besiddende er kun hvor meget, ikke hvad jeg ejer, saa lidt som, hvad jeg er eller gør. Samtidig med at Besiddelsen gennem Værdipapiret bliver upersonlig og abstrakt, bliver den funktionsløs; man kan eje uden at være eller gøre noget, der har med ens Eje at gøre. Da jeg kun er besiddende, saa længe jeg ejer, skifter Besiddelsesklassen ofte Indhold, er som Ventesalen i en Banegaard. Og vi faar en Prædominans i Samfundet af dette uharmoniske og uadækvate Væsen, den selfmade man, den blot Kontorist- eller agentuddannede Overklassetype; derfor bliver den borgerlige Besiddelsesklasse traditons- som ideløs, som Klasse ene indstillet paa Akquisition, maalende alle Livsværdier i Dollars. Erhvervsklassen er mere sympatisk end Besiddelsesklassen, fordi den har Opgaver og Tradition, der ikke blot giver den et ejendommeligt Levesæt, men ogsaa en Kultur. Min Ungdoms Haandværksmester havde virkelig „Haandværkerkultur“, faglige som personlige Æresbegreber og Respekt for „ærligt Arbejde“ og de ældste vil endnu huske den patriciske

Købmandstype. Besiddelsens Top er „la haute finance“. Uagtet Paastanden om, at den kun kan holde sig i tre Generationer, er der nu i U. S. A., paa Kontinentet og i England opstaaet Kæmpeformuer, der tillader Finansdynastier. Disse er saa mægtige, at de kan danne en international Magt. Vi har tre Internationaler, den røde, der er ret svag, den sorte, der er stærkere, Ultramontanismen, og den tredie, den gyldne, der er stærkest; endnu har vi ikke ved Samband mellem Universiteterne faaet den hvide Internationale som Magtfaktor.

Kulturkampen viste, at Bismarck var bange for exterritoriale Magter som uforenelige med Statens Suverænitet over sine Borgere. Den gyldne Internationale virker i Modsætning til de andre upersonligt og hemmeligt; ser vi en Arm, der slaar, ser vi ikke Viljen bagved; den kan raade over Pressen, over Statstjenere og over eget Politi og paavirke den enkelte direkte ved Løn eller Trusel, og den kan afsætte Ministre. Ved Synet af disse Mænd kommer man til at huske, at en saakaldt Tyran (var det Tiberius eller Louis XI?) lod en Undersaat henrette med den Begrundelse, at en saadan Magt og Rigdom i sig selv konstituerer Højforrædderi.

Udenfor Besiddelsesklassen staar Arbejderne med et særligt Standspræg, forbundne ved det: ikke at eje, Samboen i daarlige Kvarterer, Lydighedspligt og en usikker Existens. Men han er ikke mere Proletar, fordi han har en Status, et Rygstød i sin Fagforening og har sat den jernhaarde Lønningslov ud af Kraft. Udenfor denne Arbejderklasse staar der en ny sjette Stand, skabt af moderne Teknik og Organisation: De unge Arbejdere og Kontorister, der efter Læretid overflødiggøres og dømmes til at blive Vagabonder og Alfonser. To Gange før har denne Stand vist sig, — naar vi ser bort fra at op mod 10 pCt. af en Millionbys Befolkning af egen Drift eller Forholdene er tvunget ud i de asociales farlige og ulykkelige Gruppe — nemlig paa Reformationstiden og i Slutningen af det 18de Aarhundrede. Reformationstidens Ran af Kirkegods, der bl. a. anvendtes til sociale Formaal, mødte paa Landevejene en Vagabondmasse, opstaaet, da Adelen fra Strøgods gik over til samlet Gods og da Metalopdagelserne havde trykket Lønnen ned under Livsminimet. De tekniske Landboreformer og det industrielle Gennembrud virkede $\frac{1}{4}$ Aartusind senere paa samme Vis, de løntagendes Elendiggørelse. Bør vi igen overlade Nyproletariatet til Tilfældighedens Spil?

Vi har gennemgaaet Udviklingen fra blodbeslægtet Gruppe gennem Stand og Erhvervs- til Besiddelsesklasse. Man paa-

staar, at den sociale Udvikling gaar fra det homogene til det heterogene; imidlertid synes den sidste Menneskealder at vise en modsat Udvikling — henimod det typiserede By-menneske som et Produkt af den standardiserende Teknik. Storbyerne ensartetgøres, den menneskelige Forskel mellem Lag og Klasser udviskes og i Danmark nærmer By- og Landboen sig hinanden m. H. t. Skikke, Tankesæt, Klæder, udsat som vi er for den samme Paavirkning gennem Presse, Radio og Teater. Sinclairs berømmelige Agent, Mr. Babbitt, er et saadant kollektivt Uhyre. Leninismen opererer med et tilsvarende Væsen, med Masse-mennesket.

Kan man da tro, at hvis Besiddelsesklassen falder, har vi det klasseløse Samfund? Ingen Idé er mere forrykt; — ti den benægter Funktionens Indflydelse paa Gruppedannelsen. Ogsaa Leninismen bygger paa Specialiseringen. Nu er det saaledes, at man ikke blot er „was man isst“, men ogsaa „was man thut“. Min Opdragelse og Gerning bestemmer mit Tankesæt, ja, min Optræden, uniformerer mig. En hvilken som helst Samfundsorden forudsætter Landboere, der er i Pagt med Naturen, og Byfolk, Mekanikere og Skrivere, Maskiner, der af sine Arbejdere kræver høj Intelligens, og Maskiner, der kan betjenes af undernormale, Ledere og ledede, Organisatorer og Teknikere, Tankens og Handlingens Mænd. Fra Besiddelsesklassen synes man da at skulle gaa baglæns igen til den funktionsbestemte Klasse. Vi ser allerede nu en ny teknisk Mellemklasse rejse sig, karakteriseret ved en god Indtægt uden Formue, ved speciel Uddannelse og ved teknisk-organisatorisk Kunnen, opstaaet til Afløsning af den „shop-keeper“- og Rentierklasse, hvori Liberalismen saa Nationens Rygrad. I Kraft af sin Formaaen, sin Uundværlighed kan denne Mellemklasse stille sine Betingelser, Problemet er derfor ikke et klasseløst Samfund, men om der ikke ud af Funktionsklasserne vil hæve sig et nyt Aristokrati, begyndende med at være „of service“, endende med at være „of privilege“.

VII.

Sammen med Gruppedannelsen gaar Skabelsen af Samfundets funktionsbestemte Institutioner. Medens Samfundet i mange Retninger har en Organismes Karakter, kun at de enkelte Celler, Individierne, kan føre en selvstændig Tilværelse og i al Fald gaa ind i et andet Samfund, er Staten kun en Institution, en ved Magt skabt Overbygning paa Samfundet, et Organ til visse Formaals Fremme, og teoretisk krævende

en Lydighedspligt af Individet, et Krav, den kan støtte med fysisk Magt. Statens Forbrydelse er, at den forvexler sig selv med det Samfund, den repræsenterer, ofrer Folket og dets Interesser for sine egne Magtformaal, og postulerer at være dets Herre og ikke dets Tjener; mange Statsfilosofer deler den samme Misforstaaelse, f. Ex. Hegel. Ligesom alle andre Institutioner successivt skifter Indhold, men bevarer Navnet, gør Staten det, idet den ændrer sine Formaal og sin Organisation; den ældste Statsform har haft faa Formaal, Retshaandhævelsen laa hos Grupperne og af det militære Formaal var det kun Ledelsen i Krig, der paahvilede Fyrsten, medens Hærens Udrustning og Uddannelse paahvilede Grupperne. Efterhaanden tilriver Centralmagten sig alle de saakaldte Selvhævdelsesformaal (Retssættelsen og Retshævdelsen, Forsvaret og Forholdet til Udlandet); langsomt tilriver Staten sig de Formaal, Kirken har løst, de sociale og de kulturelle, og nogle af de erhvervslige og mutualistiske; ved at udvide de sidste kan Staten gøre hele Produktionen til sit Formaal.

Den Rolle, den patriarkalske Familie spiller hos Nomaden og den tidlige Bosætter, hindrer Dannelsen af en Stat, men Stammen er til Gengæld ogsaa et politisk Begreb med nogle af de Formaal og Midler, som Staten har — selv om fast Territorium er Betingelse for, at Stammen kan blive et Stats-samfund.

Den feudale Stat opstaar ved, at Stammen udvikler sig, idet de enkelte Storfamilier ofte i Tilfælde af Fare delegerer Myndighed til Stammens Ledere, eller ved at flere Stammer samarbejder — eller ved, at Klaner fra forskellige Stammer finder hinanden, eller Klanerne selv opkaster sig til en Art Stat og optager Hospitanter og Klienter. De galliske Klaner var voxet ud over Familiestadiet, da Cæsar fandt dem, og — ligesom de skotske — blevne politiske og klassedelte, idet den oprindelige Klan dannede en aristokratisk Kærne, om hvem dels Tilløbere og dels fattige Bønder uden for Klanens Landsbyer og Lejre samlede sig („*devoti*“).

Feudalstaten har meget faa Opgaver, den er mekanisk sammensat, saaledes at de enkelte Dele, Storfamilier eller Stammer, kan rives ud af Sammenhængen uden at det hele lider Skade. Feudalstaten glider over i Stænderstaten, der er karakteriseret ved at f. Ex. Bonden staar i direkte Troskabsforhold til Kongen, medens han i Feudalstaten kun gjorde det saalænge og for saa vidt hans Seigneur gjorde det; hans Troskabspligt var altsaa betinget og afledet. Den Funktionsdeling,

der skaber Stænderne, skaber ogsaa Stænderstaten, der altsaa er organisk sammensat og ikke længer bestaar af indbyrdes uafhængige Grupper.

Fyrstestaten, hvor Erhvervsklasserne gør sig gældende, har ogsaa privilegerede; men deres og Erhvervsklassernes Ret emanerer fra Staten, er af Kongens Naade, medens Stænderne har en Ret i sig selv. Statsmagten er fra Samfundsbygningens baarne Top bleven til dens Basis. Fyrstestaten udvikler Statsopgaverne, men er heri hindret af sit lidet effektive Embedsmaskineri.

Hvad der sammenholder endog forskellige Nationaliteter i Fyrstestaten er den politiske Idé og Troskaben mod Fyrsten; det er i saa Henseende betegnende, at de to Klasser, der har faaet deres Præg sat under Enevælden, Adelen og Officererne, ikke er nationalt, men dynastisk indstillede, hvad man særligt saa i Habsburgermonarkiet, og som bekræftes, naar en Stat gaar bort fra Monarkiet. Den nationale Stat sammenholdes derimod af den nationale Idé, og for saa vidt det Folkeelement, hvorpaa den hviler, spreder sig uden for Grænserne eller den har Fremmedelementer i sig, saaledes at Nation og Statsborger ikke falder sammen, er den en rig Kilde til ydre og indre Konflikter. Fyrstestaten kan bedre acceptere status quo end Nationalstaten og er mindre aggressiv, forsaavidt den kun vil erobre Territorie, men ikke vil „nationalisere“, gennemtvinge sit Sprog og Kultur. Det er de erobrede, der skaber Uroen i Fyrstestaten, som da f. Ex. Bøhmerne og Magyarerne blev nationalbevidste. I Nationalstaten fuldbyrdes Overgangen fra Erhvervs- til Besiddelsesklasser.

Men Spændingen mellem disse sidste og den økonomiske Nødvendighed gør, at Statens mutualistiske Formaal maa øges. Den bristende Harmoni i Produktion og Omsætning giver Staten retledende Opgaver og vi naar ind i den økonomisk-socialle Stat, hvis juridisk uddannede Embedsstand ikke magter Opgaver, som forudsætter en teknisk og økonomisk Uddannelse. Det er denne økonomisk-socialle Stat, som Leninismen vil omdanne til en socialistisk Produktionsstat; det er mellem disse to Statsformer, Kampen staar; den liberale Stat ligger i Krampetrækninger.

Staten, der selv er et Organ, er udstyret med Institutioner (Krone, Parlament, Domstole, Universitetet) samt Organer (Embedsmaskineri eller Grupper, funktionelle eller lokale) autoriseret til at løse offentlige Opgaver.

Udenfor Staten danner Samfundet Institutioner, f. Eks.

Kirken, en Organisme i Levesæt, en Organisation i sit Kultus-formaal. En Gruppe kan optræde som Institution, naar den ikke er for talrig, og de fleste Grupper og Organisationer skaber Organer.

En særlig Form er Formaalsorganisationen (Zweckverband); medens jeg tilhører min Gruppe helt, tilhører jeg kun Formaalsorganisationen med en Del af mig selv, idet jeg er sprængt i Formaal. Jeg er Medlem af et Aktieselskab, en Sangforening, et Parti og Propriøreningen „Skræp“, ja, jeg kan være i to Forbund med modstridende Formaal, f. Eks. i en Ejer- og i en Lejerforening, jeg er Embedsmand og Skatteborger; en god Lønningslov faar mig først til i Universitetskirken at istemme et „Te Deum“ og derpaa til at gaa op til „Skatteborgeren“ med en rabiat Artikel om Statens Ødselhed.

VIII.

Gruppering, Retsinstitut og Institution karakteriserer Samfundsordningen. Der er Vexelvirkning og gensidig Afhængighed mellem teknisk, social, retslig og økonomisk Ordning, og de fire Komplexer skal være indbyrdes harmonisk afpassede og udtrykke hverandre. De teknisk-økonomiske Forhold bestemmer det organisatorisk nødvendige. Vel ved jeg, at der er Kræfter i Samfundet, der virker som Nødvendighed og fremkalder sit menneskelige Redskab; men jeg ved, at Kræfterne ligesaavel kan være af aandelig som af materiel Art, og tror ikke paa skæbnebestemte Retninger eller paa „Ismer“ — som Leninismens Historikere, der f. Ex. fremstiller Ruslands Historie som en Kamp mellem „Ismer“ uden Personligheder; thi menneskelig Vilje, endog Enkeltmands, spiller ind; Mussolini, Kemal Pasha, Riza Kahn og Ibn Saud skaber ny Samfundsordning og Udviklingsretning. En Ven af mig vil hævde, at om Kerenski ikke havde været Skøntaler og Poseur, men haft Lenins Kraft og Maalbevidsthed, havde han sluttet Fred i 1917 og skabt et liberalt-parlamentarisk Rusland — om Russerne da havde egnet sig til det; thi selvfølgelig maa den store Mand operere med sine Forudsætninger, ellers er han ikke stor. Mekanisk er Udviklingen ikke, Menneskets Sindelag er en Faktor. Et katholsk Amerika havde haft en anden Skæbne end det af Calvin prægede, og Grundtvig, Carlyle har ligesom Puritanismens Mænd præget deres Folk for Aartier.

Institutioner og Grupper dannes i Kraft af en Funktion; falder denne bort, bliver Institutionen funktionsløs og parasitær. Vi maa her sondre imellem Forskydning og Bortfald:

1) Den Funktion, for hvilken Institutionen er skabt, ombyttes med en anden (Motivforskydning) som naar den adelige fra Riddersmand bliver til skattegaranterende Jorddrot, eller tilskudsbevilligende Stændermøder bliver til Domstole (de franske Provinsparlamerter) eller til Statsmagtens Indehaver (det engelske Parlament).

2) Funktioner bortfalder; Aktiebestyrelser er paa Vej til at blive funktionsløse; en Mængde Titler er Levninger af døde, men meget vigtige Embeder. Kgl. Mundskænk var et højvigtigt Embede, da Giften var en politisk Faktor, eller i Rusland, hvis Forfatning var „absolutisme tempérée par de regicide“; en kgl. Staldmester havde paa Tider, hvor Jagten var Kongens vigtigste Rekreation og Rejsen mellem Aarhus og Ringkøbing tog en Uge, Betydning, men er en Anakronisme i Automobilets Tid.

Adelens Historie er en Fortælling om bortfaldne Funktioner. Det samme gælder Præsteskabets: I de fleste Kultureer er Præsteskabets Funktion ikke blot Ritus og Kultus, men ogsaa det videnskabelige; men endnu en Funktion havde Præsteskabet, at være kontrollerende Parlament. Naar Kongerne i Østerlandene kaldte sig Himlens Søn, Ra's og Amons Broder, Marduks Fætter, saa behøver det ikke at være Udtryk for Cæsarvanvid eller en Reaktion mod vor hemmelige Mindreværdscomplex, som vi opvejer med klingende Titler; men den virkelige Fyrste var Stammeguden og det ikke blot for Jødefolket; og i Kongernes Titel ligger der undertiden Begreber som Guvernør og Repræsentant — og paa Stammegudens Vegne indtraadte da Præsteskabet og satte Grænser for Fyrstens Magtfuldkommenhed. Ogsaa Moderkirken hævdede de videnskabelige og politiske Funktioner, ja, opkastede sig til en Art Folkeforbund, og det er ikke længe siden, at den lutherske Præstegaard ophørte at være det aandelige Centrum for Landsbyen.

3) Funktionen gaar over til en anden Institution, som da Moderkirkens sociale og kulturelle Opgaver gik over til Staten, og som da Møntretten fra Konge gik over til Seddelbank og derfra til Banksystemet, eftersom Omsætningsmidlet var præget, trykt eller skrevet Mønt (Kreditmidler). Endelig ser vi nu, at Demokratiet antaster den juridiske Domstols Funktion, under Hensyn til de juridiske Dommeres Ukendskab til det konkrete og deres paastaaede Klassebestemthed. Den, der overtager Funktionen, giver ofte Forgængerens en krank Skæbne, jfr. Merovingerne og Majordomus, eller Shogun og Mikado.

4) Funktionen vokser Institutionen over Hovedet. Den social-økonomiske Stats Opgaver er for store for det politiske Partiparlament. Derfor ser man Ministervælde, Diktatur og Erhvervsparlament samt, at Lovforberedelsen lægges i særlige Kommissioners Haand, saaledes at Rigsdagen faktisk bliver bunden.

5) Ligesom Individet kan vokse med sin Opgave, kan Institutionen det. Kongedømmet har tidligere ofte vist det, selv om det under den danske Enevælde ofte kun blev Etikette paa et mægtigt Bureaukrati; det simple Aktieselskab fra 70'erne, der blot var en Forlængelse af Enkeltmands Personlighed, blev til det mægtige fint forgrenede Trustselskab, altsaa til en quasi-offentlig varende Institution.

6) Endelig kan der være Opgaver, der venter paa sin Institution, f. Ex. dem, den internationale Bank og Folkeforbundet ikke har løst, og vi spejder efter et Organ, der — lige uafhængig af Privatkapitalen og den tilfældige Indehaver af Statsmagt — kan lede Banksystemet, Kreditten og Kapitalens Fordeling over Erhvervene.

Vi har gennemgaaet Gruppedannelsens fire Processer; ved at gaa baglæns findes Loven for Gruppens og Institutionens Opløsning: Naar den aandelige og fysiske Kohæ-sions Elementer afslappes, og de altid tilstedeværende midtpunktflyende Kræfter faar frit Løb, og naar Funktionen bortfalder.

En funktionsløs Institution kan bestaa, naar der ingen stærk Interesse er for dens Fjernelse — og mange bestaar i ustabil Ligevægt, fordi ingen vil dø for at fjerne dem, men heller ingen dø for at bevare dem. Men Institutionen kan ogsaa bestaa ud over sin Tid ved fysisk Magt. En Stat, der har Hæren i sin Haand og Finanserne i Orden, kan i lang Tid fastholde sociale, politiske og økonomiske funktionsløse eller skadelige Institutioner; men Militærdiktaturet kan i sig selv intet skabe, ikke fjærne Aarsagerne, kun udsætte; man kan hænge en Agitator, maskinbeskyde en Folkehob, men man kan ikke hænge Utilfredshedens reale Aarsager; det bestaaende var altid det bestaaendes værste Fjende. Endelig kan den reelt funktionsløse Institution eller et endog skadeligt Retsinstitut holde sig, naar det taler til et vist aandeligt Behov. Den Mentalitet, Smaaborgeren har „af selvrespekterende Inferioritet“, var altid en Overklasses bedste Værn.

Danmarks fem Revolutioner kom heldigvis ovenfra: Moderkirken faldt 1536, Stænderadelen 1660, Jorddrotvælden 1788, Enevælden 1848 og Bondestanden fik politisk Sanktion paa sin sociale Sejr 1901, alt uden Sværds slag. Og bedst er det saaledes, thi blodige Oprør i Vesteuropa betyder enorme individuelle Lidelser, en afsindig Ødelæggelse af Produktionsmaskineriet og den dybe Skuffelse, den gennemførlige Opnaaelse altid giver dem, der ikke med Spengler forstaar, at Mennesket, uagtet et Samfundsvæsen, er et bytte- og magtlystent Rovdyr, der ikke maa stræbe efter en „civitas dei“, men maa være lykkeligt ved at undgaa en „civitas diaboli“.

Ogsaa Institutterne kan overleve sig selv; ofte vil de være saa vagt udtrykte, at den reale Retsordning kan ændres, uden at den formale behøver det; men ingen maa glemme, at et Samfund kan og til Tider skal ændre f. Eks. Ejendomsrettens og andre Institutters Indhold og Omfang — ændre for at bevare. M. H. t. Rettigheder er Samfundet selv Herre over deres Indhold — og Definitionen ændres med Indholdet. De retlige er som de fleste økonomiske Kategorier kun betingede, ikke absolutte og fastliggende.

Men husk, at alle Grupper, Instituter og Institutioner bestandig taber i Kraft, og at Betingelser for Nygrupperinger stadig opstaar. For alle Institutioner og Grupper, ja, for enhver Samfundsordning, dem, der var, dem, der er, og dem, der vil komme, gælder Hektors Spaadom:

ἔσεται ἡμᾶς ὅτ' ἂν ποτ' ὀλώλῃ "Ἴλιος ἱερή.

Komme der vil den Dag, da det hellige Troja gaar under.

Ti, ogsaa Sociologien giver os Budskabet: det heles Væxt og Liv bestaar i Enkeltdelens Bortdøen og Enkeltdelens Nykabelse, og at den individuelle Død er det heles Livsudfoldelse, at Døden ikke er Livets forhadte Modsætning, men dets nødvendige Komplement.